

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

**Metamorfozele ideologice ale limbilor vernaculare în Europa
Centrală.**

De la Maria Tereza la Iosif al II-lea

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Sorin Mitu

Candidat:

Bogdan Constantin Munteanu

Cluj–Napoca

2024

Cuprins

Introducere.....	4
A fi istoric în era digitală.....	4
Excurs istoriografic.....	23
Decupajul spațio-temporal.....	48
Surse și metodologie.....	53
Capitolul I: Metamorfozele politice ale limbii. O perspectivă în durată lungă.....	81
1.1. <i>Nam unius lingue uniusque moris regnum imbecille est et fragile</i>	81
1.2. Limba în ierarhia simbolică a universalismului monarhic.....	93
1.3. Limba în cultura politică a elitelor premoderne.....	122
Capitolul II: Limbă și politică în epoca tereziană.....	131
2.1. Ascensiunea limbilor vernaculare.....	131
2.2. Precedentul terezian: <i>Ratio Educationis</i> (1777).....	136
2.3. Precedentul iosefin: <i>Armata</i> (1773).....	140
Capitolul III: Iosefinismul și problema limbii oficiale: <i>Cuius regio eius linguae</i>	143
3.1. Visul unui despotism luminat.....	143
3.2. Geneza epistolară a decretului de limbă.....	154
3.3. Decretul de limbă, 11 mai 1784.....	160
3.4. Iosif Germanizatorul?.....	171
3.5. „ <i>Coroana este o pălărie prin care te plouă</i> ”: Dimensiunea juridică.....	182
Concluzii.....	190
Anexe documentare.....	195
Bibliografie.....	218

Cuvinte-cheie: naționalism cultural, iozefinism, renaștere națională, politicile limbilor.

Omul este un animal prins în rețele de semnificație pe care el însuși le-a țesut¹ este una din concluziile la care ajunge cartea antropologului Clifford Geertz *The Interpretation of Cultures*. Cu greu am putea găsi o descriere la bună pentru fluctuațiile procesului de percepere, raportare și utilizare a limbilor vernaculare în Europa Centrală din ultimul mileniu. Parcursul politic al acestora din cadrul Regatului Ungar, primul rege încoronat, Ștefan I, până la primul rege neîncoronat. Cel dintâi este proslăvit ca fondator, cel din urmă este văzut mai curând ca distrugător. Intervalul dintre cele două domnii înregistrează toate schimbările și formele de politizare posibile prin care ar fi putut trece limbile vernaculare. Se remarcă în ambele cazuri o viziune utilitară asupra limbilor, cu diferența fundamentală că Ștefan I considera că în absența cunoștințelor practice aduse de străini – pe care același rege ar face bine să îi accepte pentru a consolida regatul – împărăția este slabă și impotentă, în timp ce regele neîncoronat, numit regele cu pălărie, voia să se asigure că prin intermediul acestora mesajul statului ajunge la publicul țintă. Ca urmare, primul valoriza limbile vernaculare pentru a obține ceva de la supuși, în timp ce al doilea le cultiva cu scopul de oferi ceva, mai exact discursul statului.

Modelul instituit de fondatorul regatului, unul în care percepția asupra limbilor vernaculare este puternic îngrădită de corsetul ideologic al universalismului și a sistemului profund ierarhizat al feudalismului, nu constituia un mediu propice ca limba să fie considerată mai mult decât o simplă unealtă de comunicare. Interesul față de acestea nu transcende stadiul unui pragmatism indiferent, statul și autoritățile ecleziastice fiind interesate doar de a-și transmite mesajul normativ. Corelat cu acest aspect, nevoia de identitate a comunităților – definite social, în baza sistemului de stări feudale și, într-un sens metafizic mult mai larg, prin apartenența religioasă – era satisfăcută de (și în) cadrul social și religios încapsulat în sistemul feudal. Pe scurt, nevoia de agregare, de sens, coeziune și identitate nu a resimțit un deficit care să o îndemne spre căutarea altor modele de identificare colectivă. Limbile populare erau condamnate la un statut periferic, ignorate, utilizate de-a valma, alături limbile culte (liturgice) și diplomatice (latina – *lingua franca* până la începutul secolului al XVIII-lea). Pe fondul unor repere identitare puternic acorate în sistemul de valori ale feudalismului feudalismului, suveranii au putut neglija limbile populare, și-au permis să luxul de nu cunoaște

¹ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures*, apud. Mircea Vasilescu, *Cultura română pe înțelesul patrioților*, Ed. Humanitas, București, 2018, p. 229

limbile vorbite de supușii lor, sau să vorbească într-o puzderie de dialecte care mai mult îi stânjeneau în relațiile diplomatice sau în interacțiunile cu persoanele din cercul intim. Carol Quintul rămâne, probabil, cel mai notoriu exemplu de monarh poliglot, dar și foarte stângaci în privința utilizării eficiente a bagajului lingvistic dobândit nu atât în baza unui program educațional coerent și cu finalitate politică, ci mai curând ca efect al hazardului biografic și al influențelor culturale din propria proximitate.

Prima breșă survenită la nivelul percepției asupra limbilor populare s-a resimțit în primele decenii ale secolului al XVI-lea, în contextul în care Martin Luther – a cărui pledoarie defensivă în cadrul dietei de la Worms (1521), rostită în limba germană, nu a putut fi înțeleasă de împăratul romano-german (Carol Quintul) care tocmai îl denunțase ca eretic notoriu – declașează Reforma protestantă. Nevoia de construire a identităților confesionale, prin delimitare față de alteritate, a fost forța motrice care a scos limbile vernaculare din amorțeală și le-a mobilizat în procesul de confesionalizare. Evident, confesionalizarea nu a tratat limbile vernaculare drept obiecte de cult, demne de a fi proslăvite ca elementul primordial al identităților moderne, le considera în continuare unelte, perpetuând raportul lor de subordonare față de politic – spre deosebire de epoca modernă, care va ridica la rang de dogmă politicile lingvistice (the politics of language). În schimb, a reușit să introducă două inovații care aveau înlesnească, pe termen lung, renașterea limbilor în epoca romantică: le-a smuls din sfera oralității și le-a plasat la baza culturilor scrise, și – datorită principiului sola scriptura – a generat o proto-masificare, o răspândire pe orizontală, pentru a o face cât mai accesibilă credincioșilor în demersul lor de a se adresa nemijlocit divinității, fără rolul intermediar jucat de limba latină și cler.

Efectul reformei protestante asupra limbilor vernaculare este incontestabil, însă nu a mers dincolo de utilizarea lor ca unelte într-un război cu miză identitară (religioasă). Vremea războaielor lingvistice, a concurențialității acerbe, în care limbile vor deveni ele însele ideologii legitimante, încă nu venise. Interpretarea pe care am propus-o pornește de la corelarea renașterii lingvistice cu prăbușirea feudalismului și de la postulatul potrivit căruia metamorfozarea limbilor vernaculare în principii de organizare socială nu este posibilă într-un cadru politic dominat de ierarhii stricte. Acest proces a fost posibil doar în contextul delegitimării monarhiei universale – în cadrul tratatelor de la Utrecht/Rastatt și Baden 1713–1714 –, substituit prin ideea de stat național și triumful, în relațiile internaționale, principiului echilibrului puterilor.

În goana după noi principii de legitimare, atât autoritatea centrală, cât și o parte din elitele feudale – care preluaseră, prin mimetism și oportunism, modelul cultural al Vienei – au ajuns în scurt timp în tabere opuse. Presate de proiectele similare ale celorlalte naționalități, elitele nobiliare ale Europei Centrale s-au văzut constrânse să preia inițiativa de a patrona mișcările de renaștere națională, altminteri un proces asumat în mod tradițional (în Occident) de burghezie. Desigur, exista o variație de la un grup etnic la altul, în funcție de moștenirea istorică și de structurile sociale. În cazul românilor, de pildă, nu exista o elită politică distinctă, o stare feudală românească – iar firava pătură a micilor nobili și cnezi români s-a integrat politic în natio nobilium, starea nobililor maghiari, un construct politic supraetnic din care puteau face parte fără probleme croatul Nikola Zrinski/Zrinyi Miklós sau cnezii români – care să poarte stindardul renașterii naționale. Această responsabilitate i-a revenit elitei ecleziastice, începând cu vlădica Ioan Inochentie Micu-Klein și, pe urmele sale, cu pleiada de intelectuali ai Școlii Ardelene.

Autoritatea centrală, Viena în cazul de față, a fost constrânsă de eșecurile militare să recurgă la un proces de modernizare care să-i asigure existența. Miza era supraviețuirea, motiv pentru care în literatura de specialitate fenomenul este descris ca modernizare defensivă. Marea provocare era de a crea un stat centralizat, cu instituții uniformizate. Premisa inevitabilă era adoptarea unei noi limbi oficiale. Felul în care monarhii auțuți în vedere – Maria Tereza și Iosif al II-lea – au conceput acest program, el ar fi urmat să se limiteze la spațiul public, la impunerea unei limbi oficiale fără a disloca limbile vorbite de multitudinea eterogenă a supușilor. Mai mult, pentru a se asigura de faptul că disciplinarea socială avută în vedere de statul iluminist va fi încununată de succes, cei doi monarhi au sprijinit activ limbile vernaculare. Totodată, există o serie de argumente în favoarea declarării etapei tereziene mult mai eficientă decât cea iosefină: reformele ei în domeniul educației nu au interferat direct cu privilegiile nobilimii, au fost introduse în acord cu reprezentanții stărilor (cancelarul maghiar Esterházy Ferenc a colaborat la realizarea Ratio Educationis). Calitatea ei de Realpolitiker s-a evidențiat prin conștientizarea faptului că prin diplomație, prudență și mult tact, dar și prin menajarea orgoliilor nobiliare, anumite reforme potențial impopulare pot fi introduse fără a-și asuma riscul unui eșec. Concret, împărăteasa a recurs la anumite gesturi simbolice pe care Iosif le-a dezavuat de pe pozițiile raționalistului ce nu pune preț pe chestiuni simbolice și pe sensibilitățile asociate acestora. În 1771, când Maria Tereza a recuperat Sfânta Mână (Szent Jobb) din Ragusa – ceea ce i-a sporit capitalul de simpatie în rândul nobilimii maghiare – și a depus-o în castelul din Buda, Iosif a considerat că este o pierdere de vreme, plimbarea inutilă a unor relicve ce-și au locul

în muzee. Mulțumită unor gesturi de acest fel – la care se adăugau și unele de natură politică, precum realipirea Banatului la Ungaria, în 1778 – au netezit drumul reformelor tereziene. Ratio Educationis, actul fundamental al sistemului de educație terezian a putut fi implementat fără a se lovi de rezistență din partea stărilor tocmai pe fondul acestor gesturi de menajare a sensibilității stărilor. Politica lingvistică tereziană se baza pe două principii: uniformizarea instituțională printr-o singură limbă oficială – germana – și disciplinarea socială a supușilor prin limbile vernaculare vorbite.

Infinit mai ambițioasă prin amploare și intensitate, politica de omogenizare instituțională a fiului ei, împăratul Iosif al II-lea nu a putut fi realizată din cauza unor factori obiectivi, pe care Iosif nu i-a luat în considerare: a fost convins că lipsa de reacție a stărilor față de introducerea limbii germane într-o unitate administrativă cu statut special – Granița Militară –, subordonată direct Consiliului Aulic de Război, reprezintă garanția că aceeași politică de standardizare printr-o unică limbă poate fi extinsă până la nivelul administrației inferioare. Încrederea sa excesivă în propria capacitate persuasivă, ce a mers până la supralicitare și hubris, l-a făcut să creadă că partenerii săi de dialog aderă la aceleași valori, recunosc și pun pe primul loc interesul statului, dar mai presus de toate, că ei pot fi convinși cu argumente raționale să accepte reformele chiar și atunci când ele erau diametral opuse intereselor de clasă. La toate acestea se adăuga și proverbiale sa aversiune față de privilegiile nobiliare, pe care le-a identificat ca răul suprem, bariera care obstrucționează calea spre modernizarea statului și binele comun. În același timp, rămâne un mister neelucidat de a cerut părerea cancelariei ungare cu privire la schimbarea limbii oficiale tocmai suveranul care în tinerețe, în *Rêveries politiques*, a insistat să aibă putere nelimitată și a cerut explicit să fie lăsat să introducă reforme fără să ceară acordul supușilor.

Decretul de limbă din 11 mai 1784 a fost introdus, în cele din urmă, după un dialog epistolar cu Esterházy Ferenc, în forma dorită de suveran. Recursul la sursele de arhivă, în special cele din fondul arhivistic al Cancelariei Aulice Ungare, păstrate la Magyar Nemzeti Levéltár, ne-au ajutat să completăm și să nuanțăm informațiile existente, demers dublat de relecturarea în cheie critică a documentelor editate în speranța completării cunoașterii istorice. Cel puțin două concluzii se desprind din actualul stadiu al cercetării: în pofida unor istorici care perpetuază – fie și neintenționat – mitul împăratului germanizator, lectura documentelor și consensul istoriografic ar trebui să închidă definitiv dosarul acestui mit prelungit până în zilele noastre. A doua concluzie implică plasarea Decretului de limbă în cadrul unui proces mai amplu, ca parte integrantă, ce nu a dat tonul naționalismului lingvistic, ci doar a catalizat un fenomen preexistent, mutându-l din sfera culturală

în arena dezbaterilor politice. Totodată, am optat pentru introducerea unor teme conexe, cum a fost refuzul său de a se încorona, o măsură logică din perspectiva strategiei iosefine, dar care a sfârșit prin autosabotaj și prin oferirea unei unei pârghii legale în mâinile adversarilor săi.

Revocarea decretului de limbă prin Edictul de Restituire din 26/28 ianuarie 1790, cu circa o lună înainte de moartea prematură a împăratului reformist (20 februarie 1790) nu a însemnat suspendarea dezbaterilor referitoare la chestiunea limbii. Politizarea fenomenului s-a resimțit cu ocazia dietei convocate de fratele său, Leopold al II-lea, între 1790–1791, când stările, învolburate și obsedate de restaurație, au dorit anularea întregului edificiu iosefin punând pe ordinea de zi a dezbaterilor inclusiv chestiunea limbii. Era pentru prima dată când dieta legifera articole de lege prin care limba maghiară ar fi urmat să înlocuiască² aceeași limbă latină pe care Iosif al II-lea o declarase moartă cu doar câțiva ani în urmă.

² Dieta a votat în acest sens Art. 16 din 1791 și Art. 7 din 1792, vezi Pajkossy Gábor (Szerk.), *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény...*p. 54, 66 – 67.

Bibliografie

I. Surse primare:

A. Inedite:

- Arhivele Naționale ale Ungariei/ Magyar Nemzeti Levéltár:
HU-MNL-C 13 1784/11409 – Decret imperial pentru introducerea imbiei germane în administrație.

HU-MNL-OL-P 398-32784 – Fond: Familia Károlyi.

HU-MNL OL-A 39-1784-4906 – Fond: Cancelaria Aulică Ungară.

HU-MNL OL-A 39-1784-5105 – Fond: Cancelaria Aulică Ungară.

B. Presa:

Budapesti Hiradó (1844–1848)
Der Siebenbürger Bote (1835–1847)
Erdélyi Hiradó (1835–1841)
Foaie pentru minte, inimă și literatură (1838–1847)
Hazánk s a Külföld (1869, nr. 19, 20)
Kronstädter Zeitung (1848)
Magyar Hirmondó (1784)
Múlt és Jelen (1841–1848)
Organul Luminării (1847–1848)
Österreichischer Beobachter (1810–1848)
Pesti Hirlap (1841–1849)

C. Edite:

Alighieri, Dante, *Despre elocința în limba vulgară*, Ediție bilingvă, Traducere din limba latină de Delia Breza,, comentarii de Delia Breza, Anca Meiroșu și Alexander Baumgarten, introducere de Alessandro Raffi, Editura Polirom, Iași, 2022

Andrian–Werbung, Viktor Franz Freiherr von, *Österreich wird meine Stimme erkennen lernen wie die Stimme Gottes in der Wüste. Tagebücher 1839–1858*, Herausgegeben und eingeleitet von Franz Adlgasser, Band I. 1839–1847, Böhlau Verlag, 2011

Arneht, Alfred von (Hg.), *Joseph II. und Katharina von Russland. Ihr Briefwechsel*, Wilhelm Braumüller, Wien, 1869

Arneht, Alfred von (Hg.), *Joseph II. und Leopold von Toskana. Ihr Briefwechsel von 1781 bis 1790*, 2 Bände, Wilhelm Braumüller, Wien, 1872

Arneht, Alfred von (Hg.), *Maria Theresia und Joseph II. Ihre Correspondenz sammt Briefen Joseph's an seinen Bruder Leopold*, 3. Bände, Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, Wien, 1867–1868

Bariț, George *Scrieri social-politice*, Studiu și antologie de Victor Chereșteșiu, Camil Mureșanu, George Em. Marica, Editura Politică, București, 1962

Bariț, George, *Părți alese din Istoria Transilvaniei. Pre doue sute de ani din urmă*, vol. I, Tipografia Krafft, Sibiu, 1893

Barițiu, George, *Părți alese din Istoria Transilvaniei. Pre doue sute de ani din urmă*, vol I-III, Tipografia Krafft, Sibiu, 1889–1891

Bojincă, Damaschin, *Răspundere desgurzătoare la cârtirea cea din Halle*, Buda, 1828

Bozac, Ileana; Pavel, Teodor (ed.), *Călătoria împăratului Iosif al II-lea în Transilvania la 1773/Die Reise Josephs II. durch Siebenbürgen im Jahre 1773*, 2. vol., Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2007

Chindriș, Ioan, *Simion Bărnuțiu. Suveranitate națională și integrare europeană*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998

Cieger, András; Varga, Bálint, *Tudomány és művészet a magyar nemzetépítés szolgálatában. Szöveggyűjtemény*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest, 2017

- Cipariu, Timotei, *Corespondență primită*, Editura Academiei Române, 1992
- Cipariu, Timotei, *Discursuri*, ediție îngrijită de Ștefan Manciulea și Ion Buzăși, Editura Dacia, 1984
- Cipariu, Timotei, *Jurnal*, ediție îngrijită de Maria Protase, Editura Dacia, 1972
- Csengery Antal összegyűjtött munkái*, 5. Kötet, Kiadta fia, Cs. Loránt. Életrajzi adalékokkal, Budapest, 1884
- Csorba, Sándor, *Kölcsey Ferenc egybegyűjtött iratai*, Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2021
- Csorba, Sándor, *Kölcsey Ferenc egybegyűjtött iratai*, Magyar Napló Kiadó, 2021
- Deák, Ferenc, *Válogatott politikai írások és beszédek*, vol. I-II., Osiris Kiadó, Budapest, 2001
- Documenta Neglecta. Az 1848. évi erdélyi forradalom forrásait publikáló román akadémiai kiadványból kihagyott iratok. 1848 március 4. – 1848 június 26.* Összeállította és kutatástörténeti bevezetéssel ellátta Benkő Samu, Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2008
- Eötvös, József, *Levelek I. 1820-as évek–1848. február 28.* Közzéteszi Völgyesi Orsolya, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2023
- George Bariț magyar levelezése*, Szerkesztő Ioan Chindriș, Kovács Ferenc, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974
- George Bariț și contemporanii săi*, vol XI, (ed.), Iosif Marin Balog, Daniela Deteșan, Lóránd Mádly, Mirela Popa-Andrei, Simion Retegan, Editura Academiei Române, București, 2022
- George, Bariț și contemporanii săi*, 10 vol., (ed.) Ștefan Pascu et alii., Editura Minerva, 1973–2003
- Gróf Széchenyi István intelmei Béla fiához*, 1857 (1985)
- Gróf Széchenyi István naplói*, 1–6 kötet, *Fontes Historiae Hungaricae Aevi Recentioris*, szerkesztette és bevezetéssel ellátta, Dr. Viszota Gyula, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1925–1939

Hermann, Róbert (Szerk.), *Kossuth Lajos és Görgei Artúr levelezése 1848–1849*, Osiris Kiadó, Budapest, 2001

Hock, Carl Freiherr von; Bidermann, Hermann Ignaz, *Die österreichische Staatsrath (1760–1848). Eine geschichtliche Studie*, Wilhelm Braumüller, Wien, 1879

Horváth, Mihály, *A magyarok története*, Harmadik kiadás, Pest, 1871–1873

Horváth, Mihály, *Huszonöt év Magyarország történelméből (1823–48)*, Genf, 1864

Horváth, Mihály, *Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben*, Genf, 1865

József nádor iratai, I–III. kötet, Kiadta és magyarázatokkal kísérte Domanovszky Sándor, Kiadja a Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1925–1935

Károlyi, Mihály, *Hit, illúziók nélkül*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982

Kazinczy Ferenc Levelezése. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattárában. Katalogus, Összeállította Czifra Mariann, Argumentum Kiadó, 2014

Kazinczy Ferenc, *Levelezés, XXV. Kötet*, Dupress, 2013

Kazinczy, Ferenc, *Erdélyi Levelek*, Wilckens F.C. és Fia Könyvnyomdája, Budapest, 1880

Kazinczy, Ferenc, *Fogságom Naplója*, Genius–Lantos Kiadás, 1931

Kazinczy, Ferenc, *Pályám emlékezete*, Magvető Könyvkiadó, 1956

Keresztesi, József, *Krónika Magyarország polgári és egyházy közéletéből a XVIII-dik század végen*, Kiadja Ráth Mór, Pest, 1868

Klueting, Harm (Hg.), *Der Josephinismus: Ausgewählte Quellen zur Geschichte der thesesianisch-josephinischen Reformen*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2000

Kölcsey Ferenc minden munkái – Levelezés, I–VI. kötet, Szerkesztette Völgyesi Orsolya, Universitas Kiadó, 2005

Kölcsey Ferenc minden munkái – Országgyűlési dokumentumok, Szerkesztette Völgyesi Orsolya, Universitas Kiadó, 2011

Kölcsey Ferenc minden munkái – Országgyűlési Napló, Szerkesztette Völgyesi Orsolya, Universitas Kiadó, 2000

Kölcsey Ferenc minden munkái – Országgyűlési naponkénti jegyzések, Szerkesztette Völgyesi Orsolya, Universitas Kiadó, 2002

Kossuth Lajos iratai, vol. I–XIII, Szerk. Kossuth Ferenc, Helfy Ignác, Budapest, 1880–1911

Kovács, Henriett *et alii* (editori), *Ezt köztünk! Isten áldja! Széchenyi István válogatott levelei*, MTA Bölcsészettudományi Intézet, Budapest, 2014

Köváry, László, *Erdélyország Statistikája*, első kötet, Tilsch János Tulajdona, Kolozsvárt, 1847

Laurian, August Treboniu, *Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae romanae in utraque Dacia vigentis vulgo valachicae*, Typis Congregationis Mechitaristarum, Viennae, 1840

Maaß, Ferdinand (Hg.), *Der Josephinismus. Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760–1850. Amtliche Dokumente aus dem Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv*, 5. Bände., Wien, 1951–1961

Maior, Petru, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, ed. a II-a, Tiparul Crăiești Tipografii a Universității Ungurești, Buda, 1834

Molnár, András (Szerk.), *Batthyány Lajos reformkori beszédei, levelei, írásai*, Zala Megyei Levéltár, 1998

Murgu, Eftimie, *Widerlegung der Abhandlung: Erweis, daß die Wallachen nicht römischer Abkunft sind*, Ofen, 1830

Neuhaus, Helmut (ed.), *Zeitalter des Absolutismus 1648–1789. Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung*, vol. 5, Philipp Reclam, Stuttgart, 1997

Orczy, Lőrinc, *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől – Két nagyságos elmének költeményes szüleményei*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2015

Orczy, Lőrinc, *Orczy Lőrinc leveleskönyve*, Universitas Kiadó, Budapest, 2003

Păcățian, Teodor V., *Cartea de Aur sau Luptele politice-naționale ale românilor de sub Coroana Ungară*, vol. I, Tipografia Iosif Marschall, Sibiu, 1904

Paget, John, *Magyarország és Erdély*, Rubicon Intézet, Budapest, 2022

Pajkossy, Gábor (Szerk.), *Kossuth Lajos iratai 1837. május–1840. december*, Akadémiai Kiadó, 1989

Pajkossy, Gábor (Szerk.), *Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003

Pálmány, Béla, *A magyar rendi országgyűlések történeti almanachja 1790–1812*, Országház Könyvkiadó, Budapest, 2019

Pálmány, Béla, *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848*, I–II. kötet, Argumentum Kiadó, 2011

Papiu-Ilarian, Alexandru, *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, Viena, Cu literele lui C. Gerold și Fiul, 1852

Pervain, Iosif; Chindriș, Ioan (ed.), *Correspondența lui Alexandru Papiu-Ilarian*, vol. I–II, Ed. Dacia, Cluj, 1972

Petőfi Sándor összes prózai írása és levelezése, Osiris Kiadó, Budapest, 2022

Poór, János (szerk.), *Kora újkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény*, Osiris Kiadó Budapest, 2000

Prodan, David, *Memorii*, Ed. Enciclopedică, București, 1993

Prokosch, Michael; Kapferer, Sieglinde (Hg.), *Das Tagebuch von Leo Thun–Hohenstein (1825–1842). Einblicke in die Jugendjahre des späteren Ministers für Cultus und Unterricht*, Böhlau Verlag, 2023

Pulszky Ferenc, Életem és korom, I – II. kötet, Franklin Társulat, Budapest, 1880–1884 (Históriaantik Könyvesház, 2015)

Pulszky, Ferenc, *Életem és korom*, Franklin-Társulat, I kötet, Második kiadás, Budapest, 1884

Quellenbuch zur vaterländischen Geschichte. Zusammengestellt und bearbeitet von Robert Csallner, zweite, umgearbeitete Auflage, Verlag von W. Krafft, Hermannstadt, 1922

Răduțiu, Aurel; Gyémánt, Ladislau, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701–1847*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981

Ratio Educationis totiusque rei literariae per Regnum Hungariae et provincias, Vindobonae, 1777

Rettegi, György, *Emlékezetre méltó dolgok 1718–1786*, Bevezető tanulmányokkal és magyarázó jegyzetekkel közzéteszi Jakó Zsigmond, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1970

Roth, Stephan Ludwig, *Der Sprachkampf in Siebenbürgen. Eine Beleuchtung des Woher und Wohin*, Duck und Verlag von Johann Gött, Kronstadt, 1842

Roth, Stephan Ludwig, *Lupta pentru limbă în Transilvania*, ediție îngrijită de Camil Mureșan, Editura Gramar, 2009

Sámuel, Hoitsy, *Apologie des ungrischen Slawismus von S.H (Briefe an Herrn Ludwig von Kossuth Redacteur der Pester Zeitung*, Friedrich Volckmar, Leipzig, 1843

Sámuel, Hoitsy, *Sollen wir Magyaren werden? Fünf Briefe geschrieben aus Pesth an einen Freund an der Theis*, Karlstadt, Gedruckt bei Johann N. Prettnner, 1833

Școala Ardeleană II. Antologie de texte alcătuite și coordonată de Eugen Pavel. *Scieri Lingvistice. Scieri Literare*, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2018

Štúr, Eudevít, *A szlávok és a jövő világa*, Kalligram Könyvkiadó, 2012

Štúr, Eudevít, *Das neunzehnte Jahrhundert und der Magyarismus. Eine Rechtfertigungsschrift*, Verlag der Wenedikt'schen Buchhandlung, Wien, 1845

Štúr, Eudevít, *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*, 1851

Štúr, Eudevít, *Die beschwerden und Klagen der Slaven in Ungarn über die gesetzwidrigen Uebergriffe der Magyaren*, Robert Binder, Leipzig, 1843

Széchenyi István beszédei, összeállította Zichy Antal, Athenaeum Irodalmi S. Nyomdai R. Társulat, Budapest, 1887

- Széchenyi, István, *A' kelet népe*, Nyomtatta Wigand Károly Fridrik, Pozsonyban, 1841
- Széchenyi, István, *A' magyar Academia körül*, Nyomt. Trattner Károlyi Betüivel, Pesten, 1842
- Széchenyi, István, *Hitel*, Petrózai Trattner J.M. és Károlyi István Könyvnyomtató – Intézetében, Pesten, 1830
- Széchenyi, István, *Hunnia*, Kiadó: Heckenast Gusztáv, Nyomda: Landerer és Heckenast, Török János gondozásában, Pest 1858
- Széchenyi, István, *Napló*, Válogatta, szerkesztette, a fordítást ellenőrizte és a szerkesztői útószt írta Oltványi Ambrus, Osiris Kiadó, Budapest, 2002
- Széchenyi, István, *Stádium*, Wigand Ottónál, Lipcsében, 1833
- Széchenyi, István, *Világ vagy is felvilágosító töredékek némi hiba 's előítélet eligazgítására*, Fűskúti Landerer Nyomtató Intézetében, Pesten, 1831
- Szekfü, Gyula (Szerk.), *Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez 1790–1848. Fontes Historiae Hungaricae Aevi Recentioris. Magyarország Újabbkori Történetének Forrásai*, Kiadja a Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1926
- Szent István király intelmei és törvényei*, 8. kiadás, Szent István Társulat/az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 2022
- Szilágyi, Ferencz, *A germanizálás történelméből a két Magyar Hazában*, M. Tud. Akadémia Könyvkiadó Hivatala, 1876
- Szontagh, Gusztáv, *Emlékezések életemből* (Szerkesztette Mester Béla), MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Filozófiai Intézet Gondolat Kiadó, Budapest, 2017
- Szontagh, Gusztáv, *Emlékezések életemből*, Szerkesztette Mester Béla, Gondolat Kiadói Kör, 2017
- Urbán, Aladár (Szerk.), *Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai*, I–II. kötet, Argumentum Kiadó, 1999
- Wesselényi, Miklós, *Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében*, Wigand Otto, Lipcse, 1843
- [Wurzbach](#), Constantin von, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 13. Theil, K.u.K Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1865
- Zweig, Stefan, *Lumea de ieri. Amintirile unui european*, Ed. Humanitas, București, 2012

II. *Literatură de specialitate*

Ács, Tibor, *Katonaként is magyar. Széchenyi István katonaélete és hadügyi reformeszméi*, Zrinyi Kiadó, 2009

Ágoston, Gábor, *Az oszmán hódítás és Európa*, Rubicon Intézet Nonprofit Kft., 2022

Aigner, Clemens; Fritz, Gerhard; Staus–Rausch, Constantin, (Hg.), *Das Habsburger–Trauma. Das schwierige Verhältnis der Republik Österreich zu ihrer Geschichte*, Böhlau Verlag, 2014

Altermatt, Urs, *Previziunile de la Sarajevo. Etnonaționalismul în Europa*, Ed. Polirom, 2000

Anderson, Benedict, *Imagined Communities. Reflection on the Origin and Spread of Nationalism*, Revised Edition, Verso, 2006

Anton, Hans Hubert (Hg.), *Fürstenspiegen des frühen und hohen Mittelalters*, Wbg Academic, Darmstadt, 2007

Armbruster, Adolf, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, ediția a III-a, Ed. Enciclopedică, București, 2012

Áron, Kovács, “*The Nation lives through its language*”. *The role of a topos in the Transylvanian Romanian Political thinking of the 1840’s/Nyelvében élő nemzet. Egy toposz szerepe az 1840-es évek román politikai gondolkodásában*, Sárospataki Füzetek, 19. Évfolyam, 2015

Assmann, Aleida, *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*, Cambridge University Press, 2011

Assmann, Aleida, *Der lange Schatten der Vergangenheit. Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*, Verlag C.H. Beck, München, 2006

Auerbach, Jonathan; Castronovo, Russ (ed.), *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*, Oxford University Press, 2014

B. Szabó, János; Farkas, Gábor Farkas (Szerk.), *Örök Mohács. Szövegek és értelmezések*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020

B. Szabó, János; Fodor, Pál (ed.), *On the Verge of a New Era. The Armies of Europe at the Time of the Battle of Mohács*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2021

Baár, Monika, *Historians and Nationalism. East-Central Europe in the Nineteenth Century*, Oxford University Press, 2010

Bahlcke, Joachim; Konrad Gündisch (coord.), *Toleranță, coexistență, antagonism. Percepții ale diversității religioase în Transilvania între Reformă și Iluminism*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2013

Baran–Szołtys, Magdalena; Wierzejska, Jagoda (eds.), *Continuities and Discontinuities of the Habsburg Legacy in East–Central European Discourses since 1918*, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage/Vienna University Press, 2020

Barker, Thomas M., *Doppeladler und Halbmond. Entscheidungsjahr 1683*, Verlag Styria, Graz, 1982

Barta, János (ifj.), *A kalapos király emlékezete*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012

Baumgarten, Silvia, *Televiziunea română sub Reflector. Divertisment, propagandă și ideologie în Republica Socialistă în perioada anilor '70*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2023

Beales, Derek, *Enlightenment and Reform in Eighteenth-century Europe*, I.B. Tauris, London, 2005

Beales, Derek, *Joseph II. Vol I: In the Shadow of Maria Theresia, 1741–1780*, Cambridge University Press, 1987

Beales, Derek, *Joseph II. Vol II: Against the World, 1780–1790*, Cambridge University Press, 2009

Beiser, Frederick C., *The German Historicist Tradition*, Oxford University Press, 2016

Béla, Köpeczi (Hg.), *Kurze Geschichte Siebenbürgens*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990

Berend, Nora, *Stephen I, the First Christian King of Hungary. From Medieval Myth to Modern Legend*, Oxford University Press, 2024

Berend, T. Iván, *Kisiklott történelem. Közép és Kelet-Európa a hosszú 19. században*, MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 2003

Berend, T. Iván, *Kisiklott történelem. Közép-és Kelet-Európa a hosszú 19. században*, MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 2003

Bérenger, Jean, *Istoria Imperiului Habsburgilor 1273–1918*, Ed. Teora, 2000

Bérenger, Jean; Kecskeméthy, Károly, *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608 – 1918*, Napvilág Kiadó, 2008

Berger, Stefan, *History and Identity. How Historical Theory Shapes Historical Practice*, Cambridge University Press, 2022

Berger, Stefan; Lorenz, Chris (ed.), *Historians as Nation Builders in Modern Europe*, Palgrave Macmillan, 2010

Bibó, István, *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága*, Új Magyarország, Budapest, 1946

Bireley, Robert, *Ferdinand II. Counter-Reformation Emperor, 1578–1637*, Cambridge University Press, 2014

Blanning, T.C.W. (ed.), *The Eighteenth Century Europe 1688–1815*, Oxford University Press, 2000

Blanning, T.C.W., *The Culture of Power and the Power of Culture. Old Regime Europe 1660 – 1789*, Oxford University Press, 2002

Blanning, Tim, *Glanz und Grösse. Der Aufbruch Europas 1648–1815*, Deutsche Verlags-Anstalt, 2022

Blockmans, Wim, *Emperor Charles V. 1500–1558*, Arnold Publishing, 2002

Bochmann, Klaus; Stiehler, Heinrich, *Introducere în istoria limbii și literaturii române*, Editura Cartier, Chișinău, 2018

Bocșan, Nicolae, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Ed. Facla, Timișoara, 1986

Bocșan, Nicolae, *Ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat. Secolul al XIX-lea*, Presa Universitară Clujeană, 1997

- Boia, Lucian (coord.), *Mituri istorice românești*, Editura Universității București, 1995
- Boia, Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 1997
- Boia, Lucian, *O privire teoretică asupra istoriei*, Ed. Humanitas, București, 2022
- Boia, Lucian, *Un istoric incomod. 32 de interviuri cu Lucian Boia*, Editura Humanitas, București, 2023
- Bolovan, Ioan; Gräf, Rudolf (coord.), *O istorie a Banatului*, Academia Română/ Ed. Școala Ardeleană, 2023
- Botton, Alain de, *Știrile. Manualul utilizatorului*, Editura Humanitas, 2015
- Brandt, Harm-Hinrich, *Austriaca. Abhandlungen zur Habsburgermonarchie im langen 19. Jahrhundert*, Böhlau Verlag, 2020
- Breuilly, John, *The Oxford Handbook of the History of Nationalism*, Oxford University Press, 2013
- Brubaker, Rogers; Fleischmidt, Margit; Fox, Jon; Grancea, Liana, *Politică naționalistă și etnicitate cotidiană într-un oraș transilvănean*, Ed. ISPMN & Kriterion, Cluj-Napoca, 2010
- Bruckmüller, Ernst, *Österreichische Geschichte. Von der Urgeschichte bis zur Gegenwart*, Böhlau Verlag, 2019
- Burke, Peter, *Languages and Communities in Early Modern Europe*, Cambridge University Press, 2004
- Bůžek, Václav, *Tod und Begräbnisse Ferdinands I. Und seiner Söhne, Repräsentation katholischen Glaubens, politischer Macht und dynastischen Gedächtnisses bei den Habsburgern*, Böhlau Verlag, 2021
- Carmichael, Cathie; D'Auria, Matthew; Roshwald, Aviel (ed.), *The Cambridge History of Nationhood and Nationalism, Vol. I: Patterns and Trajectories over the Longue Durée*, Cambridge University Press, 2023
- Castiglione, Baldesar, *Curteanul*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967
- Chaunu, Pierre, *Civilizația Europei clasice*, 3. vol., Editura Meridiane, București, 1989
- Chaunu, Pierre, *Civilizația Europei în Secolul Luminilor*, 2. vol, Editura Meridiane, București, 1986
- Connelly, John, *Was the Habsburg Empire an Empire?*, in *Austrian History Yearbook* (2023), pp. 1–14

Constantiniu, Florin, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, Editura Enciclopedică, București, 2007

Corbea-Hoișie, Andrei; Gräf, Rudol (ed.), *Limbă și cultură germană în România (1918–1933). Realități postimperiale, discurs public și câmpuri culturale*, Ed. Polirom, Iași, 2023

Cosma, Ela, *Împăratul călător și ardelenii în memoriile lui Michael Conrad von Heydendorff cel Bătrân*, Ed. Argonaut & Symphologic Publishing, Cluj–Găttineau, 2015

Costea, Ionuț; Mârza, Radu; Orga, Valentin (coord.), *Pasiune și rigoare. Noi tentații istoriografice. Omagiu profesorului Ovidiu Ghitta*, Argonaut & Mega, Cluj-Napoca, 2022
Csáky, Moritz, *Das Gedächtnis Zentraleuropas. Kulturelle und literarische Projektionen auf eine Region*, Böhlau Verlag, 2019

Csorba, Sándor, *Bessenyei György világa*, Argumentum, 2000

Csukovits, Enikő (Szerk.), *Mátyás és a humanizmus*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008

Czernin, Monika, *Der Kaiser reist inkognito. Joseph II. Und das Europa der Aufklärung*, Penguin Verlag, 2021

Daicoviciu, C.; Pascu, Șt.; Cheresteșiu, V.; Morariu, T., *Din istoria Transilvaniei*, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960

Davies, Norman, *Istoria Poloniei. Terenul de joacă al lui Dumnezeu*, vol.2, Ed. Polirom, Iași, 2014

Debertol, Markus; Gneiß, Markus; Hörmann–Thurn und Taxis, Julia; Holleger, Manfred; Noflatscher, Heinz; und Zajic, Andreas (Hg.), *Per tot discrimina rerum. Maximilian I. (1459–1519)*, Böhlau Verlag, 2022

Delson, Chantal; Maslowski, Michel; Nowicki, Joanna (coord.), *Mituri și simboluri politice în Europa Centrală*, Ed. Cartier, Chișinău, 2003

Demmerle, Eva, *Kaiser Karl. Mythos & Wirklichkeit*, Amalthea Signum Verlag, Wien, 2016

Demmerle, Eva; Beutler, Gigi, „*Wer begehrt Einlass?*” *Habsburgische Begräbnisstätten in Österreich*, Amalthea Signum Verlag, 2009

Domanovszky, Sándor (Szerk.), *Magyar művelődéstörténet, vol. IV: Barokk és felvilágosodás*, Magyar Történelmi Társulat, 1939

- Domanovszky, Sándor, *József nádor élete*, vol. I – II., Historiantik Könyvesház (reprint edition), 2017
- Doyle, William, *The Oxford Handbook of the Ancien Regime*, Oxford University Press, 2014
- Dubasevych, Roman, *Zwischen kulturellem Gedächtnis, Nostalgie und Mythos. Die Erinnerung an die Habsburgermonarchie in der Ukraine nach dem Zusammenbruch der Sowjetunion*, Böhlau Verlag, 2017
- Dworok, Gerrit, *„Historikerstreit“ und Nationswerdung. Ursprünge und Deutung eines bundesrepublikanisches Konflikts*, Böhlau Verlag, 2015
- Eco, Umberto, *Cronicile unei societăți lichide*, Editura Polirom, Iași, 2016
- Eco, Umberto, *Despre televiziune*, Editura Polirom, Iași, 2020
- Eigner, Clemens; Fritz, Gerhard; Staus-Rausch, Constantin, *Das Habsburger-Trauma. Das schwierige Verhältnis der Republik Österreich zu ihrer Geschichte*, Böhlau Verlag, 2014
- Elias, Norbert, *Procesul civilizării*, vol. I–II., Ed. Polirom, Iași, 2002
- Ember, Győző; Heckenast, Gusztáv, *Magyarország Története 1686–1790*, 2. Kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989
- Engel, Pál, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2006
- Evans, R.J.W, *Austria, Hungary, and the Habsburgs. Central Europe c. 1683–1867*, Oxford University Press, 2006
- Evans, R.J.W, *Rudolf II. Ohnmacht und Eisankeit*, Verlag Styria, Graz, 1980
- Feichtinger, Johannes; Uhl, Heidemarie (Hg.), *Habsburg neu zu denken. Vielfalt und Ambivalenz in Zentraleuropa. 30 Kulturwissenschaftliche Stichworte*, Böhlau Verlag, 2016
- Fejtő, Ferenc, *II. József*, Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1997
- Ferguson, Niall, *Civilizația. Vestul și restul*, Ed. Polirom, Iași, 2011
- Fillafer, Franz Leander; Wallnig, Thomas (Hg.), *Josephinismus zwischen den Regimen. Eduard Winter, Fritz Valjavec und die zentraeuropäischen Historiographien im 20. Jahrhundert*, Böhlau Verlag, 2016

Fisher, David Hackett, *Historian's Fallacies. Towards a Logic of Historical Thought*, Harper & Row, 1970

Fishman, Joshua A., *In Praise of the Beloved Language: A Comparative View of Positive Ethnolinguistic Consciousness*, Mouton de Gruyter, Reprint Edition, Berlin/New York, 2011

Fishman, Joshua A., *The Earliest Stage of Language Planning*, Mouton de Gruyter, Reprint Edition, Berlin/New York, 2011

Fishman, Joshua A., *The Rise and Fall of the Ethnic Revival: Perspectives on Language and Ethnicity*, Mouton de Gruyter, Reprint Edition, Berlin/New York, 2012

Fishman, Joshua A.; Garcia, Ofelia (ed.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, 2 vol., Oxford University Press, 2011

Fodor, Pál; Varga, Szabolcs (Szerk.), *Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2019

Fónagy, Zoltán; Dobszay, Tamás, *Széchenyi és Kossuth*, Kossuth Kiadó, 2003

Forster, Michael N., *After Herder. Philosophy of Language in the German Tradition*, Oxford University Press, 2010

Forster, Michael N., *German Philosophy of Language. From Schlegel to Hegel and beyond*, Oxford University Press, 2011

Forster, Michael N., *Herder's Philosophy*, Oxford University Press, 2018

Forster, Michael N.; Gjesdal, Kristin (ed.), *The Oxford Handbook of German Philosophy in the Nineteenth Century*, Oxford University Press, 2015

Fried, Johannes, *Charlemagne*, Harvard University Press, 2016

Fugariu, Florea (ed.), *Școala Ardeleană*, vol. 1–2, ediție critică, Editura Minerva, 1983

Fukuyama, Francis, *Identitate. Nevoia de demnitate și politica resentimentului*, Editura Humanitas, București, 2023

Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*, Free Press, 1992

Fukuyama, Francis; Fasting (ed.), *După sfârșitul istoriei. Un dialog despre ultimii 30 de ani*, Editura Corint, 2023

- Furet, François (coord.), *Omul romantic*, Ed. Polirom, Iași, 2000
- Füssel, Marian, *Der Preis des Ruhm. Eine Weltgeschichte des Siebenjährigen Krieges*, Verlag C.H. Beck, München, 2019
- Gaddis, John Lewis, *Despre marea strategie*, Ed. Polirom, Iași, 2020
- Galandauer, Jan, *Statthalter des Königreichs Böhmen*, Böhlau Verlag, 2014
- Gates-Coon, Rebecca, *Joseph II. And the „Five Princesses”, 1765 – 1790*, Purdue University Press, 2015
- Gelder, Klaas Van (ed.), *More Than Mere Spectacle. Coronations and Inaugurations in the Habsburg Monarchy during the Eighteenth and Nineteenth Centuries*, Berghan Books, 2021
- Georgescu, Vlad, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români (1944–1977)*, Editura Humanitas, București, 2008
- Gere, Zsolt (Szerk.), *Vörösmarty Mihály emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2023
- Gjesdal, Kristin, *Herder's Hermeneutics. History, Poetry, Enlightenment*, Cambridge University Press, 2019
- Glatz, Ferenc (Szerk.), *Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára*, MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1992
- Godsey, William D., *The Sinews of Habsburg Power. Lower Austria in a Fiscal-Military State 1650–1820*, Oxford University Press, 2018
- Godsey, William D.; Mat'a, Petr (ed.), *The Habsburg Monarchy as a Fiscal-Military State. Contours and Perspectives 1648 – 1815*, Oxford University Press, 2022
- Goldsmith, Jack; Wu, Tim, *Who Controls the Internet? Illusions of a Borderless World*, Oxford University Press, 2008
- Gorun, Gheorghe, *Reformismul austriac și violențele sociale din Europa centrală, 1750–1800*, Ed. Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 1998
- Gräf, Rudolf, *Von den frühneuzeitlichen Chronisten zu den postkommunistischen rumänischen Geschichtsschreibung*, in Winkelbauer, Thomas (Hg.), *Die Habsburgermonarchie (1526–1918) als Gegenstand der modernen Historiographie*, Böhlau Verlag, 2022, pp. 243–264
- Großegger, Elisabeth, *Mythos Prinz Eugen. Inszenierung und Gedächtnis*, Böhlau Verlag, 2014

Gruyter, Caroline de, *Das Habsburgerreich – Inspiration für Europa? Eine Spurensuche*, Böhlau Verlag, 2022

Gyémánt, Ladislau, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania între anii 1790 și 1848*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986

H. Balázs, Éva, *Bécs és Pest – Buda a régi századvégen 1765–1800*, Magvető Kiadó, Budapest, 1987

H. Balázs, Éva, Makkai, László, *Magyarország története*, vol.II., Budapest, Tankönyvkiadó, 1962

Haarmann, Daniela, *Die Entstehung des habsburgischen Mythos im 19. Jahrhundert*, Diplomarbeit an der Universität Wien, 2012 (nepublicată)

Hamann, Brigitte (Hg.), *Die Habsburger. Ein biographisches Lexikon*, Verlag Carl Ueberreuter, Wien, 1988

Hamilton, Paul, *The Oxford Handbook of European Romanticism*, Oxford University Press, 2016

Hanisch, Ernst, *Landschaft und Identität. Versuch einer österreichischen Erfahrungsgeschichte*, Böhlau Verlag, 2019

Hárs, Endre, *Herder tudománya. Az elgondolhatóság határain*, Kalligram Könyvkiadó, 2012

Hazard, Paul, *Criza conștiinței europene 1680–1715*, Editura Humanitas, București, 2007
Heimann, Heinz–Dieter, *Die Habsburger. Dynastie und Kaiserreiche*, Verlag C.H. Beck, München, 2001

Heindl, Waltraud, *Gehorsame Rebellen. Bürokratie und Beamte in Österreich, Band 1: 1780 – 1848*, Böhlau Verlag, 2013

Heindl, Waltraud, *Josephinische Mandarine. Bürokratie und Beamte in Österreich, Band 2: 1848 – 1914*, Böhlau Verlag, 2013

Herder, J.G., *Eszmék az emberiség történetének filozófiájáról és más irások*, Gondolat Könyvkiadó, 1978

Herder, Johann Gottfried, *Értekezések, levelek*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1983

Hermann, Gusztáv Mihály, *Náció és nemzet. Székely rendi nacionalizmus és magyar nemzettudat 1848-ig*, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2003

Hermet, Guy, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Institutul European, Iași, 2005

Hlavačka, Milan; Kalwoda, Johannes; Pammer, Michael; Rogister, John; Velek, Luboš (Hg.), *Die Heimstatt des Historikers sind die Archive. Festschrift für Lothar Höbelt*, Böhlau Verlag, 2022

Höbelt, Lothar, *Franz Joseph I. Der Kaiser und sein Reich. Eine politische Geschichte*, Böhlau Verlag, 2009

Höbelt, Lothar; Otte, Thomas G. (eds.), *A Living Anachronism? European Diplomacy and the Habsburg Monarchy*, Böhlau Verlag, 2010

Hochedlinger, Michael; Mat'a, Petr und Winkelbauer, Thomas (Hg.), *Verwaltungsgeschichte der Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*, Band I., Böhlau Verlag, 2019

Hoffer, Eric, *Adeptii fanatici. Reflecții asupra mișcărilor de masă*, Editura Polirom, Iași, 2013

Homán, Bálint, *Szent István*, Attraktor Könyvkiadó Kft, 2012

Hroch, Miroslav, *The Social Interpretation of Linguistic Demands in European National Movements*, San Domenico, 1994, European University Institute, Working Paper, No. 94/1, pp. 33–37

Ichijo, Atsuko; Uzelac, Gordana (ed.), *When is the Nation? Towards an understanding of theories of nationalism*, Routledge, 2005

Ingrao, Charles W., *Joseph I. Der vergessene Kaiser*, Verlag Styria, Graz, 1982

Ingrao, Charles W., *The Habsburg Monarchy, 1618–1815*, Cambridge University Press, 2000

Ionescu, Toader, *George Barițiu, Monografie, Partea I*, Presa Universitară Clujeană, 2017

Iorga, Nicolae, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria (De la mișcarea lui Horea până astăzi)*, Ed. Casei Școalelor, București, 1915

Jitea, Bogdan, *Cinema în RSR. Conformism și disidență în industria ceașistă de film*, Editura Polirom, Iași, 2021

Judit, Pál, *A Habsburg Monarchia története 1526–1848*, Mega Könyvkiadó, Kolozsvár, 2014

Judit, Pál, *Problema limbii oficiale și naționalitățile din Transilvania la mijlocul secolului al XIX*, în Mitu, Sorin; Gräf, Rudolf; Sima, Ana; Cârja, Ion (coord.), *Biserică, Societate, Identitate. In Honorem Nicolae Bocșan*, Presa Universitară Clujeană, 2007, pp. 305–315

Judson, Pieter M., *The Habsburg Empire. A New History*, Harvard University Press, 2016

Kamusella, Tomasz, *Creating Languages in central Europe During the Last Millenium*, Palgrave Macmillan, 2015

Kamusella, Tomasz, *The Politics of Language and Nationalism in Modern Central Europe*, Palgrave Macmillan, 2009

Kamusella, Tomasz, *Words in Space and Time. Historical Atlas of Language Politics in Modern Central Europe*, Central European University Press, 2021

Kann, Robert A., *Geschichte des Habsburgerreiches 1526–1918*, Böhlau Verlag, 1990

Kaplan, Robert D., *În umbra Europei. Două războaie reci și trei decenii de călătorie prin România și dincolo de ea*, Editura Humanitas, 2016

Kaplan, Robert, *Răzbunarea geografiei. Ce ne spune harta despre conflictele viitoare și lupta împotriva destinului*, Editura Litera, București, 2015

Karstens, Simon, *Lehrer–Schriftsteller–Staatsreformer. Die Karriere des Joseph von Sonnenfels 1733–1817*, Böhlau Verlag, 2011

Katus, László, *A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711 – 1914*, Kronosz Kidó, Pécs, 2021

Kaufmann, Thomas, *Die Druckmacher. Wie die Generation Luther die erste Medienrevolution entfesselte*, Verlag C.H. Beck, München, 2022

Kaufmann, Thomas, *Die Druckmacher. Wie die Generation Luther die erste Medienrevolution entfesselte*, Verlag C.H. Beck, München, 2022

Kaufmann, Thomas, *Erlöste und Verdammte. Eine Geschichte der Reformation, 2. durchgesehene Auflage*, Verlag C.H. Beck, München, 2017

Kaufmann, Thomas, *The Saved and the Damned: A History of the Reformation*, Oxford University Press, 2023

Keller, Katrin, *Die Kaiserin. Reich, Ritual und Dynastie*, Böhlau Verlag, 2021

Kennedy, Paul, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2017

Kéri, Edit, *Mikor tanult meg Széchenyi magyarul?*, Magyarok Világszövetsége, Budapest, 2000

Kincses, Katalin Mária, *A Rákoczi–kultusz első szobrai*, Gondolat Kiadói Kör, 2021

Kissinger, Henry, *Diplomația*, Editura All, București, 2010

Kitchen, Martin, *O istorie a Germaniei Moderne*, Editura Humanitas, București, 2021

Klaniczay, Gábor; Nagy, Gábor (Szerk.), *A középkor szeretete. Történeti tanulmányok Sz. Jónás Ilona tiszteletére*, ELTE BTK Közép-és Koraiújkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 1999

Kohler, Alfred, *Ferdinand I. 1503–1564. Fürst, König und Kaiser*, Verlag C.H. Beck, München, 2003

Kohler, Alfred, *Karl V. 1500–1558. Eine Biographie*, Verlag C.H. Beck, München, 1999

Kökényesi, Zsolt (Szerk.), *Nemesi oktatás és elitképzés a kora újkori Magyar Királyságban*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2022

Kökényesi, Zsolt, *Az udvar vonzásában. A magyar főnemesség bécsi integrációjának színterei (1711–1765)*, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2022

Köpeczi, Béla; R. Várkonyi, Ágnes, *II. Rákoczi Ferenc*, harmadik javított kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2004

Kosáry, Domokos, *Művelődés a XVIII századi Magyarországon*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983

Kosáry, Domokos, *Ujjáépítés és polgárosodás 1711 – 1867*, Háttér Lap és Könyvkiadó, Budapest, 1990

Kotkin, Stephen, *Societatea necivilă. Anul 1989: implozia structurilor comuniste*, Curtea Veche Publishing, 2010

Kovács, Kálmán Árpád (Szerk.), *Nemzetiségek és törvényhozás Magyarországon*, Országház Könyvkiadó, Budapest, 2019

Kożuchowski, Adam, *The Afterlife of Austria–Hungary. The Image of the Habsburg Monarchy in Interwar Europe*, University of Pittsburgh Press, 2013

Kristó, Gyula, *Magyarország története 895–1301*, Osiris Kiadó, Budapest, 2019

Kroner, Michael, *Stephan Ludwig Roth. Lebenswerk eines namhaften Siebenbürgen Sachsen. Zum 220. Jahrestag seiner Geburt*, Schiller Verlag, 2016

Krueger, Rita, *Czech, German, and Noble. Status and National Identity in Habsburg Bohemia*, Oxford University Press, 2009

Kulcsár, Krisztina, *II. József utazásai Magyarországon, Erdélybe, Szlavoniában és a temesi Bánságban 1768–1773*, Gondolat/ Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2004

Lackó, Mihály, *Széchenyi elájul. Pszichotörténeti tanulmányok*, L'Harmattan, Budapest, 2001

Lackó, Mihály, *Széchenyi és Kossuth vitája*, Gondolat, 1977

Langewiesche, Dieter, *Der gewaltsame Lehrer. Europas Kriege in der Moderne*, Verlag C.H. Beck, München, 2019

Lau, Thomas, *Die Kaiserin. Maria Theresia*, Böhlau Verlag, 2016

Lázár, Balázs, *Hadik Berlinben. Az 1757-es huszárportya igaz története*, Hadiakadémia/Peko Kiadó, Budapest, 2024

Leidinger, Hannes; Mosbach, Lenz, *Habsburgs langes Sterben. Eine kurze Geschichte vom schleichenden Untergang der Donaumonarchie*, Haymon Verlag, 2024

Lendvai, Paul, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrângeri*, ed. a III-a, Ed. Humanitas, București, 2013

Leonhard, Jürgen, *Latin – Story of a World Language*, Harvard University Press, 2016

Levitin, Dmitri, *The Kingdom of Darkness. Bayle, Newton, and the Emancipation of the European Mind from Philosophy*, Cambridge University Press, 2022

Liiceanu, Gabriel, *România. O iubire din care se poate muri*, Editura Humanitas, București, 2017

Lipstadt, Deborah, *History on Trial. My Day in Court with a Holocaust Denier*, Harper Collins, 2006

Llosa, Mario Vargas, *Civilizația spectacolului*, Editura Polirom, 2016

- Lowenthal, David, *The Past Is A Foreign Country. Revisited*, Cambridge University Press, 2015
- Lupaș, Ioan (1880–1967). *Scieri alese*, Vol. II, ediție îngrijită de Nicolae Edroiu, Ed. Academiei Române, București, 2006
- Lyons, John D., *The Oxford Handbook of the Baroque*, Oxford University Press, 2019
- Macavei, Anamaria; Pop, Roxana Dorina (coord.), *Scieri pe alese... O filă de istorie: om, societate, cultură în secolele XVII–XXI*, Presa universitară Clujeană, 2012
- Macek, Bernhard A., *Die Krönung Josephs II. zum Römischen König in Frankfurt am Main. Logistisches Meisterwerk, zeremonielle Glanzleistung und Kulturgüter für die Ewigkeit*, Peter Lang, 2014
- Magenschab, Hans, *Josef II. Revolutionär von Gottes Gnaden*, 4. Auflage, Verlag Styria, Graz, 1989
- Magris, Claudio, *Der habsburgische Mythos in der österreichischen Literatur*, Otto Müller, Salzburg, 1966
- Magyar, Zoltán, *A Habsburgok a magyar néphagyományban. Narratívátípusok és történelmi emlékezet*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2006
- Magyari, Zoltán, *A Habsburgok a magyar néphagyományban*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2006
- Makkai, László; Szász, Zoltán (Szerk.), *Erdély Története, második kötet, 1606–tól 1830–ig*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986
- Malfér, Stefan; Tusor, Peter (Hg.), *Széchenyi, Kossuth, Batthyány, Deák. Studien zu den ungarischen Reformpolitikern des 19. Jahrhunderts und ihren Beziehungen zu Österreich*, Wien, 2011
- Mályus, Elemér, *A türelmi rendelet. II. József és a magyar protestantizmus*, Attraktor Kiadó, Máriabesnyő – Gödöllő, 2006
- Mályus, Elemér, *Magyarország története a felvilágosodás korában*, Osiris Kiadó, Budapest, 2002
- Marczali, Henrik, *Magyarország története II. József korában*, 3. Kötet., Budapest, 1882–1888

- Margócsy, István (Szerk.), *Jókai Mór emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2022
- Margócsy, István (Szerk.), *Petőfi Sándor emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2022
- Marica, George Em., *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, Ed. Politică, 1968
- Măruță, Mihnea, *Identitatea virtuală. Cum și de ce ne transformă rețelele de socializare*, Editura Humanista, București, 2023
- McColl Millar, Robert, *Language, Nation and Power. An Introduction*, Palgrave Macmillan, 2005
- Melton, James Van Horn, *Absolutism and the Eighteenth–Century Origins of Compulsory Schooling in Prussia and Austria*, Cambridge University Press, 1998
- Michelson, Paul E., *Myth and reality in Romanian national development*, Huntington, 1986
- Miller, David, *Enciclopedia Blackwell a gândirii politice*, ediția a II-a, Ed. Humanitas, București, 2006
- Miskolczy, Ambrus, *A Hunyadi–per. A mítoszok valósága és a valóság mítoszai párbeszédben*, Ráció Kiadó, 2022
- Miskolczy, Ambrus, *Kazinczy Ferenc útja a nyelvújítástól a politika megújulásig*, Lucidus Kiadó, vol. I–IV, Budapest, 2009/2010
- Mitrofanov, Paul von, *Joseph II. Seine politische und Kulturelle Tätigkeit*, vol. 1-2, C.W. Stern, Leipzig, 1910
- Mitu, Sorin, *Europa Centrală, Balcanii, Răsăritul, Balcanii. Geografii simbolice comparate*, International Book Acces, 2008
- Mitu, Melinda; Mitu, Sorin, *Ungurii despre români. Nașterea unei imagini etnice*, Editura Polirom, Iași, 2014
- Mitu, Sorin (coord.), *Enciclopedia Imaginariilor din România*, vol. III: Imaginar istoric, Editura Polirom, Iași, 2020
- Mitu, Sorin (ed.), *Entangled identities. Regionalism, Society, Ethnicity, confession and gender in Transylvania*, Argonaut Publishing/Symphologic Publishing, 2014
- Mitu, Sorin (ed.), *Raporturi și imagini româno-maghiare*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2023

- Mitu, Sorin (ed.), *Re-searching the Nation: The Romanian File. Studies and Selected Bibliography on Romanian Nationalism*, International Book Acces, 2008
- Mitu, Sorin (ed.), *Românii și maghiarii. Reprezentări și percepții în secolele XVIII – XX*, Editura Philobiblon & Mega, Cluj, 2024
- Mitu, Sorin, *Building identities in Transylvania. A Comparative Approach*, Argonaut Publishing/Symphologic Publishing, 2014
- Mitu, Sorin, *Controversa istoriografică referitoare la națiune, între știință și ideologie*, în Edroiu, Nicolae; Andea, Susana; Turcuș, Șerban (Coord.), *Națiune și Europeanitate. In Honorem magistri Camilli Mureșanu*, Editura Academiei Române, București, 2007, pp. 437–438
- Mitu, Sorin, *De la Burebista la Iohannis. Istorii, analize, satire*, Editura Polirom, Iași, 2017
- Mitu, Sorin, *Geneza identității naționale la românii ardeleni*, Editura Humanitas, București, 1997
- Mitu, Sorin, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Editura Polirom, Iași, 2006
- Mitu, Sorin; Gräf, Rudolf, *Geschichte der Neuzeit. Europa und die Vereinigten Staaten von Amerika. Innenpolitik, Internationale Konflikte und Beziehungen*, International Book Access, Klausenburg, 2009
- Módos, Péter (Szerk.), *Közép-európai olvasókönyv*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005
- Moisa, Gabriel, *Clio în zodia ideologizării. Interferențe politico-istoriografice în România comunistă*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013
- Moos, Carlo, *Habsburg post mortem. Betrachtungen zum Weiterleben der Habsburgermonarchie*, Böhlau Verlag, 2016
- Müller, Jan-Werner, *Ce este populismul?*, Editura Polirom, Iași, 2017
- Mureșanu, Camil, *Națiune, naționalism. Evoluția naționalităților*, Fundația Culturală Română, 1996
- Murgescu, Bogdan, *A fi istoric în anul 2000*, Editura ALL, București 2000
- Murgescu, Mirela-Luminița, *După 30 de ani... Schiță subiectivă și personală a istoriografiei românești postcomuniste*, în Liliana Corobca (ed.), *Panorama postcomunismului în România*, Editura Polirom, Iași, 2022, pp. 542–543
- Nägler, Thomas, *Românii și sașii până la 1848. Relații economice, sociale și politice*, Ed. Thausib, Sibiu, 1997

Nägler, Thomas, *Rumänen und die Siebenbürger Sachsen vom 12. Jahrhundert bis 1848*, Sibiu–Heidelberg, 1999

Nichols, Tom, *Sfârșitul competenței. Discreditarea experților și campania împotriva cunoașterii tradiționale*, Editura Polirom, 2019

Niedermaier, Paul, *Siebenbürgen im südosteuropäischen Raum*, Böhlau Verlag, 2023

Noica, Constantin, *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Eminescu, București, 1978

O'Malley, John W., *Trent. What Happened at the Council*, Harvard University Press, 2013
Oborni, Teréz; Pálffy, Géza; Varga, Szabolcs (Szerk.), *Magyarország történeti atlasza 1526–1711*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2024

Ortega y Gasset, José, *Revolta maselor*, ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2007

Osterhammel, Jürgen, *Die Verwandlung der Welt. Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts*, 3. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2020

Outram, Dorinda, *Panorama Iluminismului*, Editura ALL, București, 2008

Özkirimli, Umut, *Theories of Nationalism. A Critical Introduction*, Third edition, Palgrave, 2017

Pálffy, Géza (Szerk.), *A Szent korona hazatér. A magyar korona tizenegy külföldi útja (1205–1978)*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2018

Pamlényi, Ervin, *Horváth Mihály*, Művelt Nép Könyvkiadó, 1954

Parker, Geoffrey, *Der Kaiser. Der vielen Gesichter Karls V.*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2020

Pârâianu, Răzvan, *National Prejudices, Mass Media and History Textbooks: The Mitu Controversy*, in Trencsényi, Balázs; Petrescu, Dragoș; Cristina, Petrescu; Iordachi, Constantin; and Kántor, Zoltán (ed.), *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies*, Regio Book & Ed. Polirom, 2001

Petschar, Hans, *Die Porträtsammlung Kaiser Franz I. Zur Geschichte einer historischen Bildersammlung der Österreichischen Nationalbibliothek*, Böhlau Verlag, 2011

Piirimäe, Eva, *Herder and Enlightenment Politics*, Cambridge University Press, 2023

Platon, Alexandru-Florin; Rădvan, Laurențiu; Maleon, Bogdan-Petru – *O istorie a Europei de Apus în Evul Mediu*, Ed. Polirom, 2010

Pomerantsev, Peter, *Asta nu e propagandă! Aventuri în războiul cu realitatea*, Editura Cartier, Chișinău, 2023

Poór, János, *Az osztrák örökösödési háború*, Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 2006

Poór, János, *Hajnóczy József*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998

Pop, Ioan – Aurel, *Hunedoreștii. O familie europeană*, Ed. Școala Ardeleană, 2020

Pop, Ioan – Aurel, *De la romani la români. Pledoarie pentru latinitate*, Ed. Litera, București–Chișinău, 2022

Pop, Ioan – Aurel, *Veghea asupra limbii române*, Ed. Litera, București–Chișinău, 2020

Pop, Ioan – Aurel; Nágler, Thomas; Magyari, András (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. III, Academia Română/ Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008

Porácky, Rozália, *Cultura și societatea maghiară în Transilvania în secolul al XIX-lea. Presa și tipăriturile maghiare din Transilvania și problematica culturală*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2013

Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, Ed. Enciclopedică, București, 1984

R. Várkonyi, Ágnes; Kis, Domokos Dániel (Szerk.), *A Rákoczi–szabadságharc*, Osiris Kiadó, Budapest, 2004

Rader, Olaf B., *Friedrich II. Der Sizilianer auf dem Kaiserthron. Biographie*, Verlag C.H. Beck, München, 2019

Rady, Martyn, *Customary Law in Hungary. Courts, Texts, and the Tripartitum*, Oxford University Press, 2015

Rady, Martyn, *A Habsburgok. A világ urai*, Helikon Kiadó, Budapest, 2022

Raffa, Guy P., *Dante's Bones. How a Poet Invented Italy*, Harvard University Press, 2020

Raptis, Konstantinos, *Die Grafen Harrach und ihre Welt 1884 – 1945*, Böhlau Verlag, 2017

Raptis, Konstantinos, *Die Grafen Harrach und ihre Welt, 1884–1945*, Böhlau Verlag, 2017

Rathmann, János, *Herder ezméi – a historizmus utján*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983

- Reichel, Peter, *Vergangenheitsbewältigung in Deutschland: Die Auseinandersetzung mit der N-S Diktatur von 1945 bis heute*, Verlag C.H. Beck, München, 2007
- Reinalter, Helmut (Hg.), *Josephinismus als Aufgeklärter Absolutismus*, Böhlau Verlag, 2008
- Reinalter, Helmut, *Am Hofe Josephs (Höfe – Herrscher – Hintergründe)*, Leipzig, 1991
- Reinalter, Helmut, *Die Freimaurer*, Verlag C.H. Beck, München, 2000
- Reinalter, Helmut, *Joseph II. Reformator auf dem Kaiserthron*, Verlag C.H. Beck, München, 2011
- Reinalter, Helmut, *Lexikon zum Aufgeklärten Absolutismus*, UTB, Wien, 2005
- Rindler Schjerve, Rosita, *Diglossia and Power. Language Policies and Practice in the 19th Century Habsburg Empire*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 2003
- Roiban, Cristian, *Ideologie și istoriografie. Protocronismul*. Editura Universității de Vest, Timișoara, 2014
- Roiban, Cristian, *Regiune vs. stat național unitar în istoriografia național-comunistă*, în Anuarul IICCMER, vol. IX, Jinga, Luciana M. (coord.) *Marginalități, periferii și frontiere simbolice. Societatea comunistă și dilemele sale identitare*, Editura Polirom, 2014, pp. 197–214
- Romsics, Gergely, *Nép, nemzet, birodalom. A Habsburg Birodalom emlékezete a német, osztrák és magyar történetpolitikai gondolkodásban, 1918–1941*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2010
- Romsics, Ignác, *A mult arcai. Történelem, emlékezet, politika*, Osiris Kiadó, Budapest, 2015
- Romsics, Ignác, *Clio bővületében. Magyar, történetírás a 19-20. században – nemzetközi kitekintéssel*, Osiris Kiadó, Budapest, 2011
- Romsics, Ignác, *Magyar rebellisek*, Helikon Kiadó, Budapest, 2019
- Romsics, Ignác, *Magyarország Története*, Kossuth Kiadó, Budapest, 2017
- Romsics, Ignác, *Nemzet, nemzetiség és állam. Kelet-közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*, Helikon Kiadó, Budapest, 2020
- Romsics, Ignác, *Történelem, történetírás, hagyomány. Tanulmányok és cikkek, 2002 – 2008*, Osiris Kiadó, Budapest, 2008

Rublack, Ulinka, *The Oxford Handbook of Protestant Reformations*, Oxford University Press, 2019

Rusu, Mihai Stelian, *Memoria națională românească. Facerea și prefacerile discursive ale trecutului național*, Institutul European, Iași, 2015

S. Varga, Pál (Szerk.), *Madách Imre emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2024

Sartori, Giovanni, *Homo videns. Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, Editura Humanitas, București, 2008

Schaser, Angelika *Reforme iosefine în Transilvania și urmările lor în viața socială*, Ed. Hora, Sibiu, 2000

Schilling, Heinz, *Karl V. Der Kaiser, dem die Welt zerbrach. Biographie*, Verlag C.H. Beck, München, 2020

Schilling, Heinz, *Martin Luther: Rebell in einer Zeit des Umbruchs*, Verlag C.H. Beck, München, 2017

Schlegelmilch, Anna Margarete, *Die Jugendjahre Karls V. Lebenswelt und Erziehung des burgundischen Prinzen*, Böhlau Verlag, 2011

Schlosser, Horst Dieter, *Die Macht der Worte. Ideologien und Sprache im 19. Jahrhundert*, Böhlau Verlag, 2016

Schmidl, Erwin A., *Habsburgs jüdische Soldaten 1788–1918*, Böhlau Verlag, 2014

Schorn–Schütte, Luise, *Die Reformation. Vorgeschichte–Verlauf–Wirkung*, 2. Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2000

Schorn–Schütte, Luise, *Karl V. Kaiser zwischen Mittelalter und Neuzeit*, Verlag C.H. Beck, München, 2000

Seitschek, Stefan; Hertel, Sandra (Hg.), *Herrschaft und Repräsentation in der habsburgermonarchie (1700 – 1740). Die kaiserliche Familie, die Habsburgischen Länder und das Reich*, De Gruyter, Berlin/Boston, 2020

Sikka, Sonia, *Herder on Humanity and Cultural Difference. Enlightened Relativism*, Cambridge University Press, 2011

Silver, Larry, *Marketing Maximilian. The Visual Ideology of a Holy Roman Emperor*, Princeton University Press, 2008

Simion, Adrian, *Naționalismul românesc în primul deceniu postcomunist*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2018

Simms, Brendan, *Europa: Lupta pentru supremație de la 1453 până în prezent*, Ed. Polirom, Iași, 2015

Sinor, Dennis, *The First Change of Regime in Hungarian History*, in *Hungarian Studies*, vol. 14, Nr. 2

Smith, Anthony D., *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, Brandeis University Press, 2024

Smith, Walser Smith, *The Oxford Handbook of the Modern German History*, Oxford University Press, 2011

Spielman, John P., *Leopold I. Zur Macht nicht geboren*, Verlag Styria, Graz, 1981

Stanciu, Laura; Teodor, Pompiliu; Mârza, Iacob, *Semantică politică iluministă în Transilvania (Sec. XVII – XIX) Glosar de termeni*, Ed. Aeternitas, 2002

Steiner, Stephan, *Rückkehr unerwünscht. Deportationen in der Habsburgermonarchie der Frühen Neuzeit und ihrer europäischen Kontext*, Böhlau Verlag, 2014

Stollberg – Rillinger, Barbara, *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation. Vom Ende des Mittelalters bis 1806*, Verlag C.H. Beck, München, 2006

Stollberg–Rilinger, Barbara, *Maria Theresia. The Habsburg Empress in Her Time*, Princeton University Press, 2021

Sundhaussen, Holm, *Der Einfluss der Herderschen Ideen auf die Nationsbildung bei den Völkern der Habsburger Monarchie*, München, 1973

Szabo, Franz A.J., *The Seven Years War in Europe 1756–1763*, Routledge, 2014

Szabó, János (Szerk.), *Mohács*, Osiris Kiadó Budapest, 2006

Szarka, László (Szerk.), *Párhuzamos nemzetépítés, konfliktusos együttélés. Birodalmak és nemzetállamok a közép-európai régióban (1848 – 1938)*, Országház Könyvkiadó, Budapest, 2017

Szemethy, Tamás, *Katonabárók és hivatalnok grófok. Új arisztokraták a 18. századi Magyarországon*, Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 2020

- Szilágyi, Márton (Szerk.), *Arany János emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2023
- Takáts, József (Szerk.), *Kemény Zsigmond emlékezete*, Osiris Kiadó, Budapest, 2023
- Tanner, Marie, *The Last Descendant of Aeneas. The Hapsburgs and the Mythic Image of the Emperor*, Yale University Press, 1993
- Telesko, Werner, *Geschichtsraum Österreich. Die Habsburger und ihre Geschichte in der bildenden Kunst des 19. Jahrhunderts*, Böhlau Verlag, 2006
- Telesko, Werner, *Maria Theresia. Ein europäischer Mythos*, Böhlau Verlag, 2012
- Teodor, Pompiliu, *Interferențe iluministe europene*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994
- Teodor, Pompiliu, *Sub semnul luminilor. Samuel Micu*, Presa Universitară Clujeană, 2000
- Thiesse, Anne Marie, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII–XIX*, Ed. Polirom, Iași, 2000
- Tomiță, Alexandra, *O istorie glorioasă. Dosarul protocronismului românesc*, Cartea Românească, 2007
- Trencsényi, Balázs; Janowski, Maciej; Baár, Monika; Falina, Maria; Kopeček, Michal, *A History of Modern Political Thought in East central Europe, Volume I: Negotiating Modernity in the 'Long Nineteenth Century'*, Oxford University Press, 2016
- Trueman, Carl R., *Histories and Fallacies. Problems Faced in the Writing of History*, SPCK Crossway, 2010
- Vacha, Brigitte (Hg.), *Die Habsburger. Eine Europäische Familiengeschichte*, Verlag Styria, Graz, Köln, Wien, 1996
- Varga J., János, *Válaszúton. Thököly Imre és Magyarország 1682–1684-ben*, MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 2007
- Vasilescu, Mircea, *Cultura română pe înțelesul patrioților*, Ed. Humanitas, București, 2018
- Velimirovici, Felician, *Istorie și istorici în România comunistă (1948–1989)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015
- Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, Editura Humanitas, București, 1994

- Vermes, Gábor, *Kulturális változások sodrában. Magyarország 1711 és 1848*, Balassi Kiadó, Budapest, 2011
- Veszprémy, László (Szerk.), *Szent István és az államalapítás*, Osiris Kiadó, Budapest, 2002
- Vocelka, Karl, *Geschichte Österreichs. Kultur–Gesellschaft–Politik*, Verlag Styria, Graz-Wien-Köln, 2000
- Vocelka, Karl, *Glanz und Untergang der höfischen Welt: Repräsentation, Reform und Reaktion im Habsburgischen Vielvölkerstaat*, in Herwig Wolfram (Hg.), *Österreichische Geschichte 1699–1815*, Verlag Carl Ueberreuter, 2003
- Vocelka, Michaela; Vocelka, Karl, *Franz Joseph I. Kaiser von Österreich und König von Ungarn 1830–1916*, Verlag C.H. Beck, München, 2015
- Vultur, Smaranda, *Francezi în Banat, bănăţeni în Franţa*, Ed. Polirom, Iaşi, 2024
- Waldow, Anik; DeSouza, Nigel, *Herder. Philosophy and Anthropology*, Oxford University Press, 2017
- Whaley, Joachim, *Germany and the Holy Roman Empire. Vol. II: From the Peace of Westphalia to the Dissolution of the Reich 1648–1806*, Oxford University Press, 2012
- Wilson, Peter H., *Der Dreißigjährige Krieg. Eine Europäische Tragödie*, Verlag Theiss, 2017
- Wilson, Peter H., *Heart of Europe. A History of the Holy Roman Empire*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge/ Massachusetts, 2016
- Winkelbauer, Thomas, *Ständefreiheit und Fürstenmacht. Länder und Untertanen des Hauses Habsburg im Konfessionellen Zeitalter*, Teil I – II, in *Österreichische Geschichte 1522–1699* (Hg.) Herwig Wolfram, Verlag Carl Ueberreuter, Wien, 2003
- Winkler, Heinrich-Winkler, *Deutungskämpfe. Der Streit um die Deutsche Geschichte*, Verlag C.H. Beck, München, 2021
- Wrede, Martin, *Ludwig XIV. Der Kriegsherr aus Versailles*, Verlag Theiss, 2015
- Zamoyski, Adam, *Phantome des Terrors. Die Angst vor der Revolution und die Unterdrückung der Freiheit 1789 – 1848*, Verlag C.H. Beck, München, 2016
- Zedinger, Renate, *Franz Stephan von Lothringen (1708 – 1765). Monarch. Manager. Mäzen*, Böhlau Verlag, 2008

Zedinger, Renate, *Maria Luisa de Borbón (1745 – 1792). Großherzogin der Toskana und Kaiserin in ihrer Zeit*, Böhlau Verlag, 2022

Zöllner, Eric, *Istoria Austriei*, vol I – II, Ed. Enciclopedică, București, 1997

Zsoldos, Attila, *A 800 éves Aranybulla*, Országgház Könyvkiadó, Budapest, 2022

Zsoldos, Attila, *Aranybulla 800. Tanulmánykötet*, Országgház Könyvkiadó, Budapest, 2022

Zub, Alexandru, *Clio sub semnul interogației. Idei, sugestii, figuri*, Editura Polirom, Iași, 2006

Zub, Alexandru, *De la istoria critică la criticism. Istoriografia română sub semnul modernității*, Editura Enciclopedică, București, 2000

Zub, Alexandru, *Discurs istoric și tranziție*, Editura Institutului European, Iași, 1998

Zub, Alexandru, *History and Myth in Romanian Society in the modern period*, în *International Journal of Romanian Studies*, 5, 1987, pp. 35–58

Zub, Alexandru, *Istorie și finalitate. În căutarea identității*, Editura Polirom, Iași, 2004

Zub, Alexandru, *Orizont închis. Istoriografia română sub dictatură*, Editura Institutului European, Iași, 2000

III. Surse online:

Arcanum Digitheca: <https://adt.arcanum.com/en/>

Bayerische Staatsbibliothek, Münchener Digitalisierungszentrum, Digitale Bibliothek:

<https://www.digitale-sammlungen.de/de>

Országos Széchényi Könyvtár: <http://mek.oszk.hu/hu/>

Österreichische Nationalbibliothek: <https://www.onb.ac.at/>

Széchenyi Adatbázis: <https://szechenyilevelezes.abtk.hu/a-projektrol/>